

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Doelen	3
1.2	Uitgangspunten	3
2	Signalering en onderzoek	4
2.1	Wat is dyslexie?	4
2.2	Dyslexieverklaring	5
2.3	Signalering	6
2.3.1	Dyslexie reeds vastgesteld bij de aanmelding	6
2.3.2	Screening	6
2.3.3	Vervolgonderzoek	7
2.3.4	Remedial Teaching	7
2.3.5	Officieel dyslexieonderzoek	7
3	Ondersteuning	9
3.1	Coördinator taalondersteuning	9
3.2	Toetsing	9
3.2.1	Centrale examens (wettelijk bepaald)	9
3.2.2	Schoolexamens, summatieve toetsen en formatieve evaluaties	10
3.3	Vreemde talen	11
3.3.1	VMBO-t onderbouw	12
3.3.2	Vmbo-t bovenbouw	12
3.3.3	Havo/vwo onderbouw	12
3.3.4	Havo bovenbouw	12
3.3.5	Vwo bovenbouw: atheneum	13
3.3.6	Vwo bovenbouw: gymnasium	13
3.4	Hulpmiddelen	14
3.4.1	Voorleesfunctie en Kurzweil	14
3.4.2	Laptop gebruiken om te schrijven	14
3.5	Overige mogelijkheden	15

Bijlage A: beoordeling van spelling	16
A.1 Algemene regels voor alle vakken.....	16
A.2 Regels voor de moderne vreemde talen.....	16
A.2.1 Schoolexamens	16
A.2.2 Summatieve toetsen onderbouw & voortgangstoetsen bovenbouw	16

Dit protocol is opgesteld conform richtlijnen van het centraal examen (CE).
Het is daarom opgemaakt in lettertype Arial en lettergrootte 12.

Het protocol laat zien hoe er op het Picasso Lyceum gewerkt wordt.

1 Inleiding

1.1 Doelen

Het dyslexiebeleid op het Picasso Lyceum is gericht op het behalen van de volgende doelen:

- ❑ Leerlingen kunnen een diploma halen op het niveau dat zij op basis van hun cognitieve vermogen aankunnen, zonder dat dyslexie daarbij een belemmering vormt.
- ❑ Leerlingen weten hoe zij zich ondanks hun dyslexie, met extra inspanning en eventueel beperkt gebruik van hulpmiddelen, bij een vervolgopleiding en in hun dagelijks functioneren in de maatschappij kunnen redden. Taal speelt namelijk niet alleen op school een belangrijke rol, maar ook in het dagelijks leven.

1.2 Uitgangspunten

Bij de ondersteuning van leerlingen met dyslexie staan de volgende uitgangspunten centraal:

- ❑ Ondersteuning op maat: er wordt onderzocht waar een individuele leerling echt baat bij heeft; niet elke dyslectische leerling heeft alle mogelijke vormen van ondersteuning nodig.
- ❑ Geïntegreerde aanpak: de coördinator taalondersteuning, vakdocenten, coach, ouders en eventueel (externe) zorgspecialisten werken samen met als gemeenschappelijk doel het optimaal begeleiden van een leerling met dyslexie.
- ❑ Leerlingen spannen zich in om te leren hoe zij zo goed mogelijk kunnen omgaan met hun dyslexie. Ze zoeken zelf actief naar oplossingen. Een dergelijke proactieve houding zal hun ook later profijt opleveren.

2 Signalering en onderzoek

2.1 Wat is dyslexie?

De Stichting Dyslexie Nederland heeft de volgende beschrijvende definitie van dyslexie opgesteld:

‘Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.’

([Stichting Dyslexie Nederland 2016, Diagnostiek en behandeling, p. 7](#))

Met hardnekkig wordt bedoeld dat de problematiek al minimaal 6 maanden bestaat en resistent is voor didactische instructie. Dyslexie wordt niet veroorzaakt door inadequaat onderwijs of onvoldoende beheersing van de taal. Dit aspect komt ook terug in de werkdefinitie uit het *Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 2.0*.

‘Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkings-problemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn.’

([Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 2.0 2013, p. 6](#))

Bij dyslexie staat moeite met lezen en spellen centraal. Het gaat hierbij vaak om:

- Traag en niet accuraat (hardop) lezen.
- Moeite met tekstbegrip omdat het lezen zelf veel tijd en inspanning kost.
- Veel spelfouten in zowel complexe als eenvoudige woorden.
- Weinig inzicht in woordopbouw, bijvoorbeeld moeite met het herkennen van morfemen die hetzelfde zijn in verschillende woorden.
- Moeite met het aanleren van nieuwe klank-tekenkoppelingen: hoe worden letters of tweeklanken uitgesproken? Dit is met name lastig in het Engels, omdat dezelfde lettercombinaties niet in elk woord op dezelfde wijze worden uitgesproken.

Daarnaast zijn er nog andere mogelijke consequenties van dyslexie voor het leren. Deze gevolgen gelden niet alleen voor de talen, maar ook voor vrijwel alle andere schoolvakken. Hierbij dient het woord *mogelijke* te worden benadrukt: dyslexie uit zich namelijk niet bij elke leerling op exact dezelfde wijze. Voorbeelden hiervan zijn:

- Moeite met omgaan met meervoudige instructie, wanneer een reeks handelingen die bij een opdracht moeten worden uitgevoerd.
- Onvoldoende werkverzorging: een slecht leesbaar handschrift.
- Moeite met het onthouden van losse gegevens, zoals 'rijtjes' met uitgangen en jaartallen.
- Onvoldoende zelfvertrouwen en/of doorzettingsvermogen, omdat het bij heel veel schoolse activiteiten draait om lezen en schrijven.

In het [Protocol dyslexie voortgezet onderwijs 2013 \(p. 25-26\)](#) is een uitgebreide lijst te vinden met mogelijke gevolgen van dyslexie voor het leren op school.

2.2 Dyslexieverklaring

De diagnose dyslexie kan alleen worden gesteld door een daartoe bevoegd GZ-psycholoog of orthopedagoog ([SDN 2016, p. 43](#)). Bij het vaststellen van de diagnose dyslexie moeten de volgende vragen worden beantwoord ([SDN 2016, p. 8](#)):

1. Is er sprake van een significante achterstand op het gebied van lezen en/of spellen?
2. Is er sprake van een persistente achterstand en didactische resistentie?
3. Is er sprake van exclusiefactoren, dat wil zeggen, in hoeverre kunnen achterstand en resistentie verklaard worden door omgevingsfactoren of meer algemene individuele factoren?

Pas als de hardnekkigheid van het probleem is aangetoond, wordt een dyslexieverklaring afgegeven. Deze verklaring moet minimaal de volgende onderdelen bevatten ([SDN 2016, p. 44-45](#)):

- Onderkende diagnose: er wordt aangegeven in hoeverre aan de criteria (persistente achterstand en didactische resistentie) wordt voldaan.
- Verklarende diagnose: er wordt vastgesteld welke factoren de lees- en spellingsproblemen veroorzaken en in stand houden.
- Indicerende diagnose: aanwijzingen op basis van het diagnostisch onderzoek over de inzet van hulp, begeleiding en faciliteiten.

Het beschikken over een geldige dyslexieverklaring is te allen tijde een voorwaarde om in aanmerking te komen voor de faciliteiten die verderop in dit protocol worden genoemd. Zie ook het [Eindexamenbesluit VO artikel 55](#) over een aangepaste wijze van examineren.

2.3 Signalering

2.3.1 Dyslexie reeds vastgesteld bij de aanmelding

Indien de diagnose dyslexie bij een leerling al officieel is gesteld voor de aanmelding bij het Picasso Lyceum, dan dient dit op het aanmeldingsformulier te worden aangegeven. Een kopie van de dyslexieverklaring wordt meegestuurd met het aanmeldingsformulier. In Magister wordt bij deze leerling het kenmerk dyslexie aangevinkt en de dyslexieverklaring wordt als bijlage toegevoegd. Bovendien wordt in Magister het recht op extra tijd aangevinkt. In de loop van het eerste leerjaar blijkt mogelijk dat een leerling extra hulpmiddelen en/of begeleiding nodig heeft. De leerling meldt dit bij zijn coach, die hem doorverwijst naar de coördinator taalondersteuning of namens de leerling het eerste contact legt. Er volgt dan een gesprek met de leerling, ouders en eventueel de coach. Dergelijke gesprekken worden in de regel pas na de herfstvakantie gevoerd. De leerling kan zo namelijk in de eerste weken op het Picasso eerst rustig kunnen wennen aan alle vakken en vooral aan de verschillende (nieuwe) talen.

2.3.2 Screening

Alle leerlingen in leerjaar 1 worden in de periode tussen de herfst- en de kerstvakantie gescreend op dyslexie. Dit gebeurt door middel van een dictee dat geschreven en genormeerd is om typisch dyslectische fouten te constateren en een stilleestoets. Het wordt per klas afgenomen, bijvoorbeeld in de les studievoordigheden. De coördinator taalondersteuning analyseert de resultaten en stelt vast bij welke leerlingen sprake zou kunnen zijn van dyslexie.

In leerjaar 2 en hoger vindt niet standaard een dyslexiescreening plaats, ook niet bij nieuwe leerlingen. Het kan echter wel gebeuren dat het vermoeden van dyslexie pas in deze periode ontstaat, zelfs wanneer de leerling in leerjaar 1 is gescreend.

Sommige leerlingen hebben de moeite die ze hebben met lezen en spellen namelijk lang kunnen compenseren met sterk ontwikkelde cognitieve vaardigheden.

Een vermoeden van dyslexie kan in alle leerjaren geuit worden door:

- de leerling
- de coach
- een vakdocent, op basis van onder andere geschreven teksten van de leerling
- een ouder

Het vermoeden wordt gedeeld met de coach en de coördinator taalondersteuning. Deze kan de coach, vakdocent en/of ouder verzoeken een vragenlijst in te vullen om een beter beeld te krijgen van de problemen die de leerling ervaart (zie [Protocol dyslexie voortgezet onderwijs 2013, bijlage 7, 8 en 13](#)). Als bij deze leerling de algemene screening nog niet is afgenomen, dan kan dit alsnog worden gedaan indien de leerling qua leeftijd binnen de normeringsgroep valt van het screeningsinstrument.

2.3.3 Vervolgonderzoek

Nadat er een vermoeden van mogelijke dyslexie is geuit, kijkt de coördinator taalondersteuning naar de gegevens uit het leerlingendossier in het leerlingvolgsysteem, waaronder gegevens van de basisschool. Verder wordt er informatie ingewonnen bij de talendocenten. Als deze gegevens het vermoeden van dyslexie versterken, wordt er nader onderzoek gedaan: op school worden aanvullende testen afgenomen (de Klepel-R-test en de Een-Minuu-Test). Deze testen zijn nodig om vast te stellen dat er bij de leerling sprake is van een significante achterstand op het gebied van spelling en lezen. De uitkomsten worden besproken in een gesprek met de leerling en ouders worden door de coördinator taalondersteuning uitgenodigd. Leerlingen die qua leeftijd buiten de normeringsgroep van deze testen vallen (over het algemeen vanaf leerjaar 3), kunnen voor een screening worden doorverwezen naar een extern bureau.

Gedurende de periode dat een leerling het traject van het dyslexieonderzoek doorloopt (vanaf het moment van aanvullend onderzoek op school tot het officiële dyslexieonderzoek), krijgt de leerling tijdelijk recht op extra tijd bij toetsen. Dit wordt genoteerd in Magister, met daarbij de opmerking dat dit een tijdelijk recht betreft vanwege een lopend dyslexieonderzoek.

2.3.4 Remedial Teaching

Om bij een officieel dyslexieonderzoek vast te kunnen stellen of de leerling wel of geen dyslexie heeft, moet kunnen worden aangetoond dat het een hardnekkig taalprobleem is. Dit houdt in dat een leerling gedurende een periode van 3 tot 6 maanden remedial teaching op het gebied van taal (spelling en lezen) moet hebben gehad en dat dit niet leidt tot een significante verbetering van zijn niveau van spellen en lezen. Als een leerling (op de basisschool) dergelijke extra ondersteuning nog niet heeft gehad, dan dient dit alsnog te gebeuren. Op het Picasso Lyceum wordt geen remedial teaching aangeboden. De kosten hiervoor zijn voor ouders. Zij bepalen zelf waar zij deze remedial teaching voor hun kind zoeken. De coördinator taalondersteuning kan ouders hierin wel adviseren.

2.3.5 Officieel dyslexieonderzoek

De vervolgstap is het laten uitvoeren van een officieel dyslexieonderzoek. De school betaalt 50% van de kosten van dit onderzoek, tot een maximum van €175. Het resterende bedrag komt voor rekening van de ouders. Het staat ouders vrij om te kiezen waar zij het dyslexieonderzoek laten uitvoeren. Het Picasso Lyceum heeft contacten met Quadraat, maar het onderzoek mag ook elders worden uitgevoerd. Ook in dat geval is de bijdrage van de school maximaal €175.

Het Samenwerkingsverband Zoetermeer organiseert een aantal keer per jaar een groepsonderzoek dyslexie, uitgevoerd door Quadraat in Zoetermeer. De school meldt de leerling daarvoor aan. Het Picasso Lyceum mag een maximaal aantal leerlingen per groepsonderzoek aanmelden. De data van deze onderzoeken worden aan het begin van het schooljaar doorgegeven aan de coördinator taalondersteuning. Quadraat biedt in Leiden ook groepsonderzoeken aan, waarvoor leerlingen door de school of de ouders kunnen worden aangemeld. Tot slot biedt Quadraat individuele onderzoeken aan in Leiden.

Als uit het officiële dyslexieonderzoek blijkt dat er geen sprake is van dyslexie, wordt dit recht op extra tijd weer ingetrokken. Een negatieve testuitslag wil uiteraard niet zeggen dat de leerling geen problemen zou kunnen ervaren die een andere oorzaak hebben dan dyslexie. De coördinator taalondersteuning voert een gesprek met de leerling en ouders om de uitslag te bespreken en na te gaan of de leerling ondersteuning nodig heeft op het gebied van taal of op een ander vlak. De coördinator taalondersteuning informeert de coach ook over de uitslag van het onderzoek, zodat de coach eveneens met de leerling in gesprek kan gaan over een eventuele behoefte aan aanvullende ondersteuning naast de coaching.

Wordt de diagnose dyslexie wel gesteld, dan nodigt de coördinator taalondersteuning de leerling en ouders uit voor een gesprek. Daarin wordt de diagnose besproken en vastgesteld welke ondersteuning en hulpmiddelen de leerling op dat moment al nodig heeft en wat de mogelijkheden daarvoor zijn. De coördinator taalondersteuning vinkt bij de leerling het kenmerk dyslexie aan in Magister, voegt de dyslexieverklaring als bijlage toe en noteert van welke hulpmiddelen de leerling gebruikmaakt. Het recht op extra tijd wordt tevens aangevinkt.

3 Ondersteuning

3.1 Coördinator taalondersteuning

De contactgegevens van de huidige coördinator zijn te vinden op de website van het Picasso Lyceum: <https://www.picasso-lyceum.nl/begeleiding/dyslexie/>.

De coördinator taalondersteuning is voor leerlingen, ouders, vakdocenten en coaches het centrale aanspreekpunt voor alle zaken omtrent dyslexie. Hij/zij heeft op het gebied van dyslexie onder andere de volgende taken:

- Het organiseren van de algemene screening in leerjaar 1.
- Het organiseren van de afname van aanvullende dyslexietesten.
- Het onderhouden van contacten met externe specialisten.
- Het voeren van begeleidende gesprekken met leerlingen en ouders over bijvoorbeeld extra hulpmiddelen of een aanpassing in het programma voor een moderne vreemde taal.
- Het up-to-date houden van de leerlinggegevens in Magister.

De coördinator taalondersteuning wordt ondersteund door domeincoaches bij de uitvoering van verschillende taken, zoals de screening en het aanleveren van schoolexamens voor leerlingen die Kurzweil gebruiken.

3.2 Toetsing

Een dyslectische leerling noteert altijd een **D** bovenaan zijn toets. Elke leerling die beschikt over een officiële dyslexieverklaring ontvangt automatisch het recht op extra tijd. Dit wordt aangevinkt in Magister. Voor het gebruik van andere faciliteiten is een vermelding nodig in de dyslexieverklaring.

3.2.1 Centrale examens (wettelijk bepaald)

Toegestaan aan dyslectische leerlingen is bij het centraal examen:

- maximaal 30 minuten tijdverlenging
- het laten voorlezen van teksten (Kurzweil)
- gebruik van de computer als schrijfgerei, inclusief spellingscontrole
- bij kijk- & luistertoetsen: langere tijd om vragen te lezen en te beantwoorden tussen de geluids- en videofragmenten

Het beschikken over een deskundigenverklaring (zie paragraaf 2.2) is een voorwaarde om van deze voorzieningen gebruik te mogen maken. Om in aanmerking te komen voor het gebruik van Kurzweil bij het Centraal Examen moet je minimaal twee jaar vóór het examen toetsen gemaakt met behulp van dit programma.

Verder gelden voor dyslectische leerlingen dezelfde regels als voor alle andere leerlingen. Taalfouten worden alleen bij het Centraal Examen Nederlands beoordeeld. Bij dat examen geldt weliswaar voor alle leerlingen dezelfde beoordeling van spelling, maar dyslectische leerlingen mogen wel gebruikmaken van spellingcontrole op de computer.

De centrale examens zijn bijna geheel opgesteld in lettertype Arial, puntgrootte 12. Dit is een adequate lettergrootte voor leerlingen met dyslexie en daarom mogen geen vergrotingen worden gemaakt.

Zie voor meer informatie de brochure [Kandidaten met een beperking \(p. 10-15\)](#) van het College voor Toetsen en Examens.

3.2.2 Schoolexamens, summatieve toetsen en formatieve evaluaties

Bij schoolexamens, summatieve toetsen en formatieve evaluaties wordt net als bij het centraal examen zoveel mogelijk Arial 12 gehanteerd. Verder hebben dyslectische leerlingen het recht op een aangepaste beoordeling van spelling bij moderne talen volgens de regels beschreven in bijlage A.

De extra tijd betreft bij deze toetsen en evaluaties:

- 15 minuten bij een toets van 45 minuten
- 30 minuten bij een toets van 90 minuten of meer
- verlenging naar rato bij een toets tussen de 45 en 90 minuten

Bij gecoördineerd afgenomen schoolexamens werken leerlingen die recht hebben op extra tijd of Kurzweil gebruiken in een apart lokaal op speciale toetslaptops. Neemt een leerling met recht op extra tijd plaats in het 'gewone' toetslokaal, dan vervalt zijn recht op extra tijd. Voor toetsen die in de les worden afgenomen vraagt de vakdocent een toetslaptop aan via ICT. De vakdocent levert zelf een USB-stick aan met daarop de toets. Bij de afname van formatieve evaluaties levert de docent de evaluatie ook digitaal aan, maar mag de leerling deze eventueel op de eigen laptop maken.

3.3 Vreemde talen

Nederlands en Engels zijn voor alle leerlingen verplichte examenvakken in het vmbo-t, havo en vwo. Vrijstelling voor deze vakken is niet mogelijk op grond van enkel dyslexie. Voor de overige vreemde talen is het in sommige gevallen mogelijk om een aangepast programma te volgen of vrijstelling te krijgen. Voor deze talen zijn namelijk geen kerndoelen vastgelegd. Deze mogelijkheden worden per niveau genoemd in de paragrafen hieronder. De coördinator taalondersteuning is het eerste aanspreekpunt. Elke vorm van aanpassing aan het programma wordt besproken met de leerling, coördinator taalondersteuning, vakdocent(en), decaan, coach en ouders. Toestemming wordt verleend door de coördinator/conrector van de betreffende afdeling.

Er kan pas gesproken worden over enige aanpassing aan het programma van een vreemde taal als:

- je de vreemde taal ten minste één schooljaar hebt gevolgd;
- je onevenredig veel tijd investeert in de vreemde taal;
- je gebruik hebt gemaakt van de hulpmiddelen die op school worden aangeboden;
- en je toch geen bevredigend resultaat weet te behalen bij formatieve evaluaties en summatieve toetsen.

In overeenstemming met de geformuleerde doelen en uitgangspunten van het dyslexiebeleid (zie hoofdstuk 1 *Inleiding*) stimuleren we de leerling om zo lang mogelijk wel actief bezig te blijven met de vreemde taal. Daarom wordt in principe een aangepast programma aangeboden voor de vreemde taal. In overleg met de vakdocent wordt afgesproken wat het aangepaste programma voor de leerling in zal houden. De leerling zou zich bijvoorbeeld alleen kunnen richten op vaardigheden (lezen, schrijven, spreken etc.) die hem/haar wel goed afgaan. Verder hebben de aanpassingen tot doel om het plezier van de leerling in de vreemde taal te verhogen. Dit zou kunnen worden bereikt middels de keuze voor de vorm van de opdrachten, zoals het maken van een poster. De opdrachten hebben een formatief karakter en resultaten tellen niet mee voor de overgang van de leerling. De leerling werkt tijdens de ingeroosterde lessen voor de betreffende taal aan het aangepaste programma.

Het volgen van een aangepast programma heeft gevolgen voor de profielkeuze in de bovenbouw: de leerling mag die taal namelijk niet meer kiezen.

3.3.1 VMBO-t onderbouw

In leerjaar 1 en 2 is Frans of Duits verplicht. Vrijstelling voor beide vakken is daarom niet mogelijk. Vanaf het tweede leerjaar kan worden gesproken over het volgen van een aangepast programma voor (een van) beide talen of het laten vallen van een moderne vreemde taal. Eventueel vrijgekomen tijd besteedt de leerling aan andere talen. De leerling maakt daarvoor een plan samen met de coach.

[Inrichtingsbesluit WVO artikel 22](#)

3.3.2 Vmbo-t bovenbouw

De leerling kan er zelf voor zorgen dat hij geen Frans of Duits hoeft te volgen door dat niet als profielvak te kiezen.

[Wet op het voortgezet onderwijs artikel 10](#)

[Inrichtingsbesluit WVO artikel 26n](#)

3.3.3 Havo/vwo onderbouw

In leerjaar 1, 2 en 3 zijn zowel Frans als Duits verplicht. Vrijstelling voor (een van) beide vakken is daarom niet mogelijk. Vanaf het derde leerjaar kan worden gesproken over het volgen van een aangepast programma voor (een van) beide talen. Een dergelijk aangepast programma kan door gymnasiasten gevolgd worden voor een van de klassieke talen. Eventueel vrijgekomen tijd besteedt de leerling aan andere talen. De leerling maakt daarvoor een plan samen met de coach.

[Inrichtingsbesluit WVO artikel 21](#)

3.3.4 Havo bovenbouw

Een tweede moderne vreemde taal, naast Engels, is alleen verplicht in het profiel cultuur en maatschappij. De leerling kan er dus zelf voor zorgen geen Frans of Duits te hoeven volgen door een van de andere profielen te kiezen.

[Inrichtingsbesluit WVO artikel 26c](#)

3.3.5 Vwo bovenbouw: atheneum

Ontheffing is mogelijk voor de tweede moderne vreemde taal naast Engels. Deze taal moet dan wel vervangen worden door een vak met een normatieve studielast van tenminste 440 uren.

[Inrichtingsbesluit WVO artikel 26e, lid 4](#)

3.3.6 Vwo bovenbouw: gymnasium

Voor het gymnasium is geen ontheffing geregeld, want een klassieke taal komt daar in plaats van de tweede moderne vreemde taal.

3.4 Hulpmiddelen

3.4.1 Voorleesfunctie en Kurzweil

Sommige leerlingen met dyslexie hebben er baat bij wanneer teksten worden voorgelezen. Op het Picasso Lyceum wordt voornamelijk met digitaal lesmateriaal gewerkt. Een aantal digitale lesmethodes heeft een geïntegreerde voorleesfunctie. Daarnaast is er een speciaal voorleesprogramma: Kurzweil 3000. Dit programma kan digitale bestanden in verschillende talen voorlezen. Kurzweil wordt op het Picasso Lyceum ingezet tijdens het maken van examens, toetsen en evaluaties, maar een leerling kan er zelf ook digitale tekstbestanden in zetten en laten voorlezen. Zo kan hij bijvoorbeeld bij het lezen van opdrachten, documenten met extra uitleg, readers enz. ook gebruikmaken van auditieve ondersteuning. Kurzweil bevat bovendien een aantal andere tools waaronder een schrijffunctie waarbij tijdens het typen de woorden worden voorgelezen. Die toepassing kan een leerling ondersteunen bij schrijfoopdrachten.

Een verzoek om Kurzweil te gaan gebruiken wordt besproken in een gesprek met de coördinator taalondersteuning, de leerling en de ouders. Als er wordt besloten dat de leerling Kurzweil gaat gebruiken, melden de ouders de leerling aan bij het ICOZ (Informatie Centrum Onderwijs Zoetermeer) met het aanmeldingsformulier dat ze ontvangen van de coördinator taalondersteuning. Voor Kurzweil betalen ouders jaarlijks abonnementsgeld en eenmalig de kosten voor een training. Het ICOZ nodigt de leerling uit voor deze training die hoort bij het leren werken met Kurzweil. Voor leerlingen die al eerder, bijvoorbeeld op de basisschool, hebben gewerkt met Kurzweil is er de korte opfrustraining. Het ICOZ verstrekt de inloggegevens voor de Kurzweil-licentie. Installatie van het programma op de laptop van de leerling gebeurt door de leerling zelf, via het ICOZ of via de ICT-afdeling op school.

Als een leerling stopt met het gebruik van Kurzweil, dient dit te worden doorgegeven aan het ICOZ en per e-mail aan de coördinator taalondersteuning. Deze kan dit dan namelijk correct verwerken in Magister.

Handleidingen over het gebruik en de installatie van Kurzweil zijn te vinden via:
<https://www.lexima.nl/support/kurzweil-support>

3.4.2 Laptop gebruiken om te schrijven

Bij het schrijven van onder andere werkstukken en boekverslagen kan vanzelfsprekend de laptop worden gebruikt met spellingscontrole. Als het voor een leerling met dyslexie wenselijk is dat toetsen ook op een laptop worden gemaakt, dan kan dit worden besproken met de coördinator taalondersteuning. Typen kan namelijk in sommige gevallen betekenen dat een leerling vlotter en beter kan formuleren.

3.5 Overige mogelijkheden

In individuele gevallen kan het zijn dat een leerling (in de onderbouw) nog wat meer ondersteuning nodig heeft. Daarbij valt te denken aan:

- een mondelinge in plaats van schriftelijke toets
- een schriftelijke toets *direct na afloop van de toets* mondeling toelichten
- geen klassikale voorleesbeurten

Deze mogelijkheden krijgt een leerling alleen in overleg met de vakdocent (en coördinator taalondersteuning). Hier is geen sprake van *rechten* waar een leerling met dyslexie zich per definitie op kan beroepen. Er wordt altijd gekeken, op basis van de handelingsgerichte diagnose in de dyslexieverklaring, of een bepaalde afspraak een leerling kan helpen bij het ontplooiën van zijn intellectueel vermogen.

Bijlage A: beoordeling van spelling

A.1 Algemene regels voor alle vakken

Bij alle vakken geldt voor alle leerlingen:

- Spelfouten worden leerlingen bij toetsen niet aangerekend, zolang het antwoord als juist herkenbaar is. Een woord mag fonetisch geschreven zijn, maar het mag niet door verkeerde spelling een andere betekenis krijgen. Toetsen waarbij spelling wordt beoordeeld vormen een uitzondering op deze regel. Zie hieronder voor vakspecifieke regels bij de moderne talen.
- Bij schriftelijk werk dat niet als toets wordt afgenomen (bijvoorbeeld een onderzoeksverslag, werkstuk etc.) bepaalt de vakdocent in hoeverre spelling wordt meegenomen bij de beoordeling. Indien spelfouten worden meegeteld, dan geldt dezelfde normering voor dyslectische leerlingen. Zij kunnen namelijk bij dergelijke schriftelijke opdrachten gebruikmaken van spellingcontrole op een computer, woordenboeken raadplegen en het geschreven werk eventueel door iemand anders laten lezen alvorens ze het inleveren.

A.2 Regels voor de moderne vreemde talen

A.2.1 Schoolexamens

- Bij schoolexamens gelden dezelfde regels als bij het centraal examen.
- Bij schoolexamens waarbij schrijfvaardigheid wordt getoetst en spelling meetelt bij de beoordeling mogen dyslectische leerlingen gebruikmaken van de spellingcontrole op de computer. De normering is voor alle leerlingen gelijk.

A.2.2 Summatieve toetsen onderbouw & voortgangstoetsen bovenbouw

Als bij de moderne talen spelling wordt getoetst, gelden onderstaande speciale regels voor de beoordeling van het werk van dyslectische leerlingen. Bij dergelijke toetsen mag geen spellingcontrole worden gebruikt.

NEDERLANDS

- ❑ Fouten met betrekking tot leerbare regels worden wel meegeteld, ook in het geval van de hieronder genoemde fouten. Bij het nakijken wordt alleen gekeken naar dat deel van het woord waarin de regel correct moet worden toegepast, zoals de uitgang van een werkwoordsvorm. *Voorbeeld: verast i.p.v. verrast wordt goed gerekend, maar verrasd i.p.v. verrast wordt fout gerekend.*
- ❑ Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit niet fout gerekend. *Voorbeelden: uitijndelijk i.p.v. uiteindelijk; heerluk i.p.v. heerlijk.*
- ❑ Fouten met betrekking tot letterverdubbelingen worden niet meegeteld. *Voorbeelden: lopen i.p.v. lopen; kipen i.p.v. kippen.*
- ❑ Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet meegeteld. *Voorbeeld: duer i.p.v. deur.*
- ❑ Fouten met betrekking tot klankverwisselingen worden niet meegeteld. *Voorbeeld: plubiek i.p.v. publiek.*

ENGELS

- ❑ Fouten met betrekking tot leerbare regels worden wel meegeteld, ook in het geval van de hieronder genoemde fouten. Bij het nakijken wordt alleen gekeken naar dat deel van het woord waarin de regel correct moet worden toegepast, zoals de uitgang van een werkwoordsvorm. *Voorbeeld: have been closet i.p.v. have been closed wordt fout gerekend.*
- ❑ Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit niet fout gerekend. *Voorbeelden: offen i.p.v. often; teatcher i.p.v. teacher.*
- ❑ Fouten met betrekking tot letterverdubbelingen worden niet meegeteld. *Voorbeelden: miror i.p.v. mirror; housses i.p.v. houses.*
- ❑ Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet meegeteld. *Voorbeeld: huose i.p.v. house.*
- ❑ Het aantal aftrekpunten voor spelfouten die wel meetellen is 50% van het aantal bij de niet aangepaste normering.

FRANS

- Fouten met betrekking tot leerbare regels worden wel meegeteld, ook in het geval van de hieronder genoemde fouten. Bij het nakijken wordt alleen gekeken naar dat deel van het woord waarin de regel correct moet worden toegepast, zoals de uitgang van een werkwoordsvorm. *Voorbeeld: il es i.p.v. 18 lest wordt fout gerekend.*
- Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit niet fout gerekend. *Voorbeeld: kommencer i.p.v. commencer.*
- Fouten met betrekking tot letterverdubbelingen worden niet meegeteld. *Voorbeelden: comencer i.p.v. commencer; sooleil i.p.v. soleil.*
- Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet meegeteld. *Voorbeelden: puor i.p.v. pour; juene i.p.v. jeune.*
- 50% van de fouten met betrekking tot accenten wordt niet meegeteld.
- Het aantal aftrekpunten voor spelfouten die wel meetellen is 50% van het aantal bij de niet aangepaste normering.

DUITS

- Fouten met betrekking tot leerbare regels worden wel meegeteld, ook in het geval van de hieronder genoemde fouten. Bij het nakijken wordt alleen gekeken naar dat deel van het woord waarin de regel correct moet worden toegepast, zoals de uitgang van een naamwoord. *Voorbeeld: meiner Lieber i.p.v. mein Lieber wordt fout gerekend.*
- Het niet met een hoofdletter schrijven van zelfstandige naamwoorden wordt wel fout gerekend, namelijk voor $\frac{1}{4}$ fout tot een maximum van 1 fout.
- Verkeerd gebruik of niet schrijven van een Umlaut wordt wel fout gerekend, namelijk voor $\frac{1}{4}$ fout tot een maximum van 1 fout.
- Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit niet fout gerekend. *Voorbeeld: er heist i.p.v. er heisst / heißt.*
- Fouten met betrekking tot letterverdubbelingen worden niet meegeteld. *Voorbeelden: Monaat of Monnat i.p.v. Monat; Zimer i.p.v. Zimmer.*
- Fouten met betrekking tot letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet meegeteld. *Voorbeeld: Truam i.p.v. Traum.*
- Het aantal aftrekpunten voor spelfouten die wel meetellen is 50% van het aantal bij de niet aangepaste normering.